नागरिक तथा सामाजिक संस्थाहरुको आन्तरिक सुशासन र स्वनियमनका न्यूनतम मापदण्ड, २०७६

पृष्ठभूमि

"सामाजिक न्याय सहितको समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" को राष्ट्रिय आकांक्षा हासिल गर्न योगदान पुऱ्याउँन नागरिक तथा सामाजिक संस्थाहरुको संयुक्त पहलमा जारी गरिएको साझा प्रतिबद्धता पत्र २०७५ कार्यान्वयन गर्न र संस्थाहरुको आन्तरिक सुशासनलाई व्यवस्थित गर्न, विभिन्न महासंघ तथा सञ्जालहरुले स्थानीय, जिल्ला, प्रदेश र सङ्घीय तहमा छलफल र संवाद गरी संयुक्त रुपमा **सुशासन र स्वनियमनका न्यूनतम मापदण्ड, २०७६** तयार गरिएको छ ।

शान्ति, मानव अधिकार, सामाजिक न्याय र दिगो विकासको मूल आधार सुशासन भएको हुँदा मुलुकमा क्रियाशील महासंघहरु, सञ्जालहरु र संस्थाहरुद्वारा आफू र आफ्ना सदस्य संस्थाहरुको आन्तरिक सुशासनलाई प्रवर्द्धन गर्न यी मापदण्डहरुलाई न्यूनतम मार्गदर्शक सिद्धान्तको रुपमा अवलम्बन गरी प्रभावकारी रुपमा लागु गरिनेछ । तिनै संघहरु, सञ्जालहरु र संस्थाहरुले एक संयन्त्र विकास गरी यी मापदण्डहरुको कार्यान्वयनको अनुगमन र आवधिक समीक्षा गर्नेछन् ।

आन्तरिक सुशासन र स्वनियमनका न्यूनतम मापदण्ड

१. प्रचलित कानुन र संस्थाको विधान बमोजिम संस्थाहरुको नवीकरण, अधिवेशन, वार्षिक सभा र नियमित बैठक हुने गरेको ।

२. संस्थाले मानव संसाधन व्यवस्थापन, आर्थिक तथा प्रशासनिक व्यवस्थापन, सुशासन, लैङ्गिक समानता, तथा सामाजिक समावेशीकरण र दिगोपना सम्बन्धी नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने गरेको ।

३. वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम निर्माण गराई साधारण सभाबाट पारित गराउने र वार्षिक कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने गरिएको ।

४ संस्थामा खुला सदस्यताको व्यवस्था भएको, सदस्यहरुले निर्णय प्रक्रियामा भाग लिन पाउने, चुन्ने र चुनिने अधिकार सुनिश्चित भएको, नेतृत्व विकास र हस्तान्तरण अभ्यास हुने गरेको ।

५ संस्थाको कार्यक्षेत्र सहितको परिचय (ब्रोशर), संस्थागत संरचना, रणनीतिक योजना, कार्य समिति र वित्तीय विवरण, कर्मचारीहरुको विवरण र संस्थाका गतिविधिहरु सार्वजनिक गर्ने गरेको ।

६ संस्थाको आन्तरिक लेखा परीक्षण, साधारण सभाबाट लेखा परीक्षकको नियुक्ति, लेखा परीक्षणबाट प्राप्त प्रतिवेदन र सुझावहरु संस्थामा छलफल र प्राप्त सुझावहरुको कार्यान्वयन गर्ने गरिएको ।

७ शक्ति पृथकीकरणको सिद्धान्तअनुसार संस्थाका कार्यसमिति र कर्मचारीहरुको कार्य विवरण तयारी र सोबमोजिम जिम्मेवारी वहन भए, नभएकोबारे अनुगमन गर्ने गरिएको ।

८ स्वार्थ नबाझिने गरी प्रतिस्पर्धाबाट कर्मचारी तथा स्वयंसेवक नियुक्ति, कर्मचारीहरुको क्षमता विकास, सामाजिक सुरक्षा कोषको व्यवस्था र सांस्कृतिक पर्व र शारीरिक अवस्था अनुसार विशेष बिदालगायतका सुविधाहरु सुनिश्चित गरिएको हुने ।

९ प्रचलित कानुन अनुसार वस्तु तथा सेवाको खरिद गर्ने, सम्पत्तिको मूल्याङ्कन र अभिलेखीकरण गर्ने, संस्थाको सम्पत्ति निजी प्रयोजनका लागि प्रयोग नगर्ने, संस्थाको सम्पत्ति तथा दस्तावेज बुझबुझारथ गर्ने र कार्यालयको प्रयोगमा नआउने सामग्रीको वितरण, लिलामी वा नष्ट गर्ने स्पष्ट नीति र अभ्यास गरिएको हुने ।

१० संस्थाहरुमा भ्रष्टाचार, जातीय भेदभाव तथा लैङ्गिक हिंसा र बालश्रम विरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति र अभ्यास गरिएको हुने ।

११ संस्थामा गुनासो र उजुरी, सुनुवाइ र कारबाही गर्ने सम्बन्धी नीति र संयन्त्र निर्माण र अभ्यास गरिएको हुने ।

आन्तरिक सुशासन र स्वनियमनका न्यूनतम मापदण्डका सूचकहरु

१ प्रचलित कानुन र संस्थाको विधान बमोजिम संस्थाहरु सञ्चालन गरिएको हुने ।

- संस्थाको नवीकरण भएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- नियमित अधिवेशन गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- वार्षिक सभा गर्ने गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- नियमित बैठक बस्ने गरेको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................

२ संस्था सञ्चालनका लागि आवश्यक नीति, नियम र निर्देशिकाहरुको तर्जुमा गरी कार्यान्वयनको अभ्यास गरिएको हुने ।

- मानव संसाधन व्यवस्थापन नीति ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- उक्त मानव संसाधन व्यवस्थापन नीति कार्यान्वयनको अभ्यास गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- आर्थिक व्यवस्थापन नीति ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- उक्त आर्थिक व्यवस्थापन नीति कार्यान्वयनको अभ्यास गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- सुशासन निर्देशिका ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- उक्त सुशासन निर्देशिकाको कार्यान्वयनको अभ्यास गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- लैङ्गिक समानताको निर्देशिका ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- उक्त लैङ्गिक समानताको निर्देशिकाको कार्यान्वयनको अभ्यास गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- सामाजिक समावेशीकरणको नीति ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- उक्त सामाजिक समावेशीकरणको नीति कार्यान्वयनको अभ्यास गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- बाल संरक्षण नीति ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- बाल संरक्षण नीति कार्यान्वयनको अभ्यास गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................

३ वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम निर्माण गरी साधारण सभाबाट पारित गराउने र वार्षिक कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिएको हुने ।

- वार्षिक बजेट तथाकार्यक्रमनिर्माण गरेको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- बजेट र कार्यक्रम वार्षिक साधारण सभाबाट पारित गराउने अभ्यास गरिएको हुने ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- वार्षिक कार्ययोजना निर्माण गर्ने गरेको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- कार्ययोजना अनुरूप कार्यान्वयन गर्ने गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................

४ संस्थामा खुला सदस्यताको व्यवस्था भएको, सदस्यहरुले निर्णय प्रक्रियामा भाग लिन पाउने, चुन्ने र चुनिने अधिकार सुनिश्चित गरिएको हुने ।

- संस्थामा खुला सदस्यताको व्यवस्था भएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- सदस्यहरूले निर्णय प्रक्रियामा भाग लिन पाउने अभ्यास गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- वार्षिक कार्ययोजना ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- प्रतिनिधि चुन्ने वा मतदान गर्ने प्रक्रियाको व्यवस्था भएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- आफैं उमेदवार भएर चुनिन पाउने अधिकार सुनिश्चित गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- संस्थाको नेतृत्व परिवर्तन हुने समयमा पुरानो नेतृत्वले नयाँ नेतृत्वलाई संस्थाको हिसाब किताब, दस्तावेजहरु, नीति तथा रणनीतिहरु, काम र संस्थाको दायित्वबारे लिखित रुपले जिम्मेवारी हस्तान्तरण गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................

५ संस्थाको कार्यक्षेत्र सहितको परिचय (ब्रोशर), रणनीतिक योजना, संस्थागत संरचना, वित्तीय विवरणहरु विभिन्न माध्यमहरुबाट सार्वजनिक गर्ने र संस्थाका अन्य गतिविधिहरु सामाजिक परीक्षण जस्ता विधिहरुबाट पारदर्शिता सुनिश्चित गरिएको हुने ।

- संस्थाको कार्यक्षेत्र सहितको परिचय (ब्रोशर), रणनीतिक योजना, संस्थागत संरचना, वित्तीय विवरणहरुको दस्तावेजहरु ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................

- संस्थाका सूचनाहरु विभिन्न माध्यमहरुबाट सार्वजनिक गर्ने गरेका ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- संस्थाका गतिविधिहरुको सामाजिक परीक्षण गर्ने गरेको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- पारदर्शिताका लागि वेबसाइट तथा सामाजिक सञ्जालको प्रयोग गरेको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- संस्थाका नेतृत्वले आफ्नो संस्थाले गरेको सफल काम र नतीजाको श्रेय लिने र असफल नतीजाको सार्वजनिक रुपमा नैतिक जिम्मेवारी स्वीकार गर्ने गरेको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................

६ संस्थाको आन्तरिक लेखा परीक्षण गर्ने, साधारण सभाबाट लेखा परीक्षकको नियुक्ति गर्ने, लेखा परीक्षणबाट प्राप्त प्रतिवेदन र सुझावहरु संस्थामा छलफल गर्ने र प्राप्त सुझावहरुको कार्यान्वयन गर्ने गरिएको हुने ।

- संस्थाको आन्तरिक लेखा परीक्षण गर्ने ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- साधारण सभाबाट लेखा परीक्षकको नियुक्ति गर्ने अभ्यास गर्ने गरेको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- लेखा परीक्षणबाट प्राप्त प्रतिवेदन र सुझावहरु संस्थामा छलफल गर्ने ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- प्राप्त सुझावहरुको कार्यान्वयन गर्ने गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................

७ संस्थाका शक्ति पृथकीकरणको सिद्धान्त अनुसार संस्थाका कार्यसमिति र कर्मचारीहरुको कार्य विवरण तयारी र सोबमोजिम, जिम्मेवारी वहन भए, नभएकोबारे संस्थाले अनुगमन गर्ने गरिएको हुने ।

- संस्थाका कार्यसमिति तथा कर्मचारीहरुबीच दोहोरोपन नआउँने गरी कार्य विवरण तयार गरिएको ☐ छ ☐ छैन । कैफियत.................................
- कार्य विवरण बमोजिम जिम्मेवारी वहन भए, नभएको बारे अनुगमन गर्ने गरिएका ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- संस्थाका कर्मचारीहरुलाई कार्य विवरण तयार गरी उनीहरुको जिम्मेवारी र हासिल गर्नुपर्ने उपलब्धि किटान गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- कार्यसमितिका सदस्यहरुले स्वयम्सेवकको रुपमा काम गर्ने गरेको र संस्थामा संलग्न भए बापत मासिक पारिश्रमिक नलिने तर संस्थाको ध्येय परिपूर्ति गर्दा लागेको खर्च संस्थाले व्यहोर्ने गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- संस्थाले गरेको कामको लक्षित क्षेत्रमा कस्तो प्रभाव पर्‍यो वा लक्षित क्षेत्रले संस्थाको कामलाई कसरी लिएको छ भन्ने थाहा पाउँनको लागि संस्थाको काम र त्यसको प्रतिफल तेश्रो पक्षबाट अनुगमन गर्ने गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- संस्थाको कामबारे लक्षित क्षेत्रबाट निश्चित अवधिमा पृष्ठपोषण लिने व्यवस्था मिलाइएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................

८ स्वार्थ नबाझिने गरी प्रतिस्पर्धाबाट कर्मचारी तथा स्वयंसेवक नियुक्ति, कर्मचारीहरुको क्षमता विकास, सामाजिक सुरक्षा कोषको व्यवस्था र सांस्कृतिक पर्व र शारीरिक अवस्था अनुसार विशेष बिदा लगायतका सुविधाहरु सुनिश्चित गरिएको हुने ।

- खुला प्रतिस्पर्धाबाट कर्मचारी तथा स्वयंसेवक नियुक्ति गर्ने गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- कर्मचारीको क्षमता विकास गर्ने, पदोन्नति, तलब वृद्धि, पुरस्कार वा प्रोत्साहनको अभ्यास गर्ने गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- दुर्घटना बीमाको व्यवस्था गर्ने गरिएका ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- सञ्चय कोष वा सामाजिक सुरक्षा कोषको व्यवस्था गर्ने गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- सांस्कृतिक पर्व र शारीरिक अवस्था अनुसार विशेष बिदा लगायतका सुविधाहरुको व्यवस्था सुनिश्चितता गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- संस्थाका लागि आवश्यक ज्ञान, सीपलाई असर नपर्ने गरी कर्मचारी स्वयंसेवीहरुको संरचना समावेशी गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- खास लक्षित क्षेत्रका व्यक्तिहरुको क्षमता विकास गरी सशक्त बनाउँनका लागि विशेष तालिम, इन्टर्नशिप आदिको व्यवस्था गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................
- संस्थाका सदस्यहरु, नेतृत्व, समुह र कर्मचारीहरु संस्थाको हित विपरीत आफ्नो निजी स्वार्थ बाझिने गतिविधिमा असंलग्न रहेको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.................................

९ प्रचलित कानुन अनुसार वस्तु तथा सेवाको खरिद गर्ने, सम्पत्तिको मूल्याङ्कन र अभिलेखीकरण गर्ने, संस्थाको सम्पत्ति निजी प्रयोजनका लागि प्रयोग नगर्ने, संस्थाको सम्पत्ति र दस्तावेजको बुझबुझारथ गर्ने र कार्यालयको प्रयोगमा नआउने सामग्रीको वितरण, लिलामी वा नष्ट गर्ने स्पष्ट नीति र अभ्यास गरिएको हुने ।

- प्रचलित कानुन अनुसार वस्तु तथा सेवाको खरिद गर्ने गरेको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- सम्पत्तिको मूल्याङ्कन र अभिलेखीकरण गर्ने गरेको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- संस्थाको सम्पत्ति निजी प्रयोजनका लागि प्रयोग नगर्ने अभ्यास गर्ने गरेको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- सम्पत्ति बरबुझारथ गर्ने गरेको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- जिन्सी सामान लिलामी वितरण वा नष्ट गर्ने स्पष्ट नीति ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- उक्त जिन्सी सामान लिलामी, वितरण वा नष्ट गर्ने स्पष्ट नीतिको कार्यान्वयनको अभ्यास गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................

१० संस्थाहरुमा भ्रष्टाचार, जातीय भेदभाव तथा लैङ्गिक हिंसा र बालश्रम विरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति र अभ्यास गरिएको हुने ।

- भ्रष्टाचार विरुद्ध शून्य सहनशीलता सम्बन्धी नीति निर्माण गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- उक्त भ्रष्टाचार विरुद्ध शून्य सहनशीलता सम्बन्धी नीतिको कार्यान्वयन गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- जातीय विभेद र लैंङ्गिक हिंसा विरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति निर्माण गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- उक्त जातीय विभेद र लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीतिको कार्यान्वयन गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................
- बाल संरक्षण नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत...............................

११ संस्थामा गुनासो र उजुरी, सुनुवाइ र कारवाही गर्ने सम्बन्धी नीति र संयन्त्र निर्माण र अभ्यास गरिएको हुने ।

- संस्थामा गुनासो र उजुरी गर्ने संयन्त्रको व्यवस्था गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.............................
- प्राप्त गुनासो र उजुरीको निश्चित समयमा सुनुवाइ गर्ने गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.............................
- उजुरी सम्बन्धी कारवाही गर्ने नीति निर्माण भएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.............................
- उपर्युक्त प्रक्रियाको अभ्यास गरिएको ☐ छ ☐ छैन। कैफियत.............................

गैरसरकारी संस्था महासंघ नेपाल

पो.ब.नं. ७७६८, बुद्धनगर, काठमाडौं

फोन : ४७८१३६८, ४७८२९०८ फ्याक्स : ४७८०५५९

info@ngofederation.org www.ngofederation.org

www.facebook.com/NFNCentral www.twitter.com/Ngofednepal